

**ТРУДОВЕ ПРАВО;
ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

УДК 349.2
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.1.4>

ПИЖОВА М.О., ПИЖОВ О.М.

СПОРТ ЯК ОСОБЛИВА СФЕРА ЗАЙНЯТОСТІ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ

SPORTS AS A SPECIAL AREA OF EMPLOYMENT: SOME ISSUES

У статті аналізується спорт як особлива сфера зайнятості, не тільки як сфера фізичної активності та розваг, але й як унікальна царина професійної діяльності. Розглядаються комплексні виклики, з якими стикаються спортсмени, тренери та інші фахівці спортивної галузі, включаючи фінансову невизначеність, високий ризик травматизму, психологічний тиск, а також короткочасність професійних кар'єр. Автори висвітлюють важливість адекватного правового регулювання та соціального захисту в цій сфері, а також розглядають питання гендерної нерівності та необхідність забезпечення рівних можливостей і умов для всіх учасників спортивної індустрії. Визначено перспективи спорту як особливої сфери зайнятості. Зазначено, що правове регулювання часто не враховує специфіку спортивної діяльності, про це свідчить відсутність соціальних гарантій та систем страхування, що підвищує вразливість спортсменів до економічних та соціальних ризиків. Аналізуючи різноманіття професій у спорті, автори наголошують на потребі в більш глибокому дослідженні специфіки цієї сфери та розробці ефективних заходів для покращення умов зайнятості в спорті. На прикладі кіберспорту проаналізовано спорт як сферу зайнятості. Акцентовано увагу на тому, що кіберспорт стає важливою частиною світової спортивної та економічної культури, надаючи нові можливості для зайнятості, розвитку інфраструктури та інновацій у різних секторах, замученості великої кількості працівників.

Зроблено висновок, що спорт являє собою унікальну сферу зайнятості, яка, за умов адекватного правового регулювання, може стимулювати економічне зростання та сприяти фінансовому прогресу країни. З огляду на значний спортивний потенціал України, це особливо важливо для економічного відновлення країни під час дії правового режиму воєнного стану та післявоєнний період.

Ключові слова: трудові відносини, право на працю, правове регулювання, трудовий договір, працівник, трудові права, роботодавець, зайнятість, дистанційна праця, дистанційний працівник, віддалена робота, домашній працівник, гідна праця, економічне зростання, спорт.

The article analyzes sport as a special area of employment, not only as a sphere of physical activity and entertainment, but also as a unique field of professional activity. The article examines the complex challenges faced by athletes, coaches and other sports professionals, including financial uncertainty, high risk of injury, psychological pressure, and the short duration of professional careers. The authors highlight the importance of adequate legal regulation and social protection in this area, as well as address the issue

© ПИЖОВА М.О. – доктор юридичних наук, доцент, проректор з наукової роботи (Державний податковий університет)

© ПИЖОВ О.М. – доктор філософії з права, проректор з науково-педагогічної роботи та стратегічного розвитку (Національний університет фізичного виховання і спорту України)

of gender inequality and the need to ensure equal opportunities and conditions for all participants in the sports industry. The prospects of sport as a special area of employment are identified. It is noted that legal regulation often does not take into account the specifics of sports activities, as evidenced by the lack of social guarantees and insurance systems, which increases the vulnerability of athletes to economic and social risks. Analyzing the diversity of professions in sports, the authors emphasize the need for a deeper study of the specifics of this area and the development of effective measures to improve employment conditions in sports. Using the example of esports, the authors analyze sports as a field of employment. The author emphasizes that esports is becoming an important part of the global sports and economic culture, providing new opportunities for employment, infrastructure development and innovation in various sectors, and the employment of a large number of workers.

The author concludes that sport is a unique area of employment which, subject to adequate legal regulation, can stimulate economic growth and contribute to the country's financial progress. Given the significant sports potential of Ukraine, this is especially important for the country's economic recovery during the martial law regime and the post-war period.

Key words: *labor relations, right to work, legal regulation, employment contract, employee, labor rights, employer, employment, remote work, remote worker, remote work, domestic worker, decent work, economic growth, sport.*

Вступ. Сьогодні питання відбудови країни є першочерговим і болючим. Вирішувати його ефективно можна лише застосовуючи системний підхід, розвитку економіки, правової системи, сфери виробництва, запуску промислових ініціатив та інших важливих напрямків. Особливу увагу у цьому контексті необхідно приділяти трудовому потенціалу країни, оскільки це є фундамент добробуту держави. У цьому контексті пріоритетним напрямком державної політики має бути розбудова ринку праці. Відповідно до пункту 19 частини першої статті 1 Закону України «Про зайнятість населення» ринок праці – це система правових, соціально-трудова, економічних та організаційних відносин, що виникають між особами, які шукають роботу, працівниками, професійними спілками, роботодавцями та їх організаціями, органами державної влади у сфері задоволення потреби працівників у зайнятості, а роботодавців – у найманні працівників відповідно до законодавства [1]. Безумовно формування і реалізація державної політики у сфері зайнятості має бути стратегічно зумовлена на ефективне використання і розвиток трудового потенціалу країни. У цьому контексті під зайнятістю відповідно до пункту 7 частини першої статті 1 Закону України «Про зайнятість населення» слід розуміти не заборонену законодавством діяльність осіб, пов'язану із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи динамічність сучасного розвитку технологій, комунікацій необхідно відходити від радянського підходу щодо зайнятості, сьогодні необхідно звернути особливу увагу на спорт як особливу сферу зайнятості. Оскільки спорт відіграє важливу роль у суспільстві, будучи джерелом розваг, здоров'я та соціальної згуртованості. Однак його значення виходить далеко за межі цих аспектів. Спорт є унікальною сферою зайнятості, що поєднує в собі різноманітні професії, від спортсменів і тренерів до менеджерів, маркетологів, лікарів та багатьох інших. Доречно зазначає В. Лукашук про те, що сучасний спорт став важливою галуззю економіки багатьох країн, зокрема й України. У нього залучено значні фінансові кошти і значну кількість робочої сили. Нині ступінь розвитку галузі спорту фактором, що впливають на темпи розвитку суспільства, рівень і якість життя населення, ділову активність [4]. Вважаємо за потрібне акцентувати увагу на перспективі цієї сфери зайнятості.

Перше, що особливо важливе – це розширення індустрії, враховуючи, що спортивна індустрія розвивається швидкими темпами, створюючи нові можливості для працевлаштування у сферах спорту, медіа, маркетингу та інших.

По-друге, це прямий та непрямий заклик до здорового способу життя. Спорт сприяє популяризації здорового способу життя, створюючи попит на тренерів, дієтологів, спортивних лікарів та інших фахівців.

Третім важливим аспектом є технологічні інновації, зокрема, розвиток технологій створює нові можливості для покращення спортивних результатів, аналітики, управління та тренувальних програм.

Крім того, спорт і прямо і опосередковано чинить соціальний вплив, оскільки він має значний вплив на суспільство, сприяючи формуванню позитивних цінностей, соціальної згуртованості та національної гордості. Це відкриває можливості для фахівців у сфері громадських відносин, соціальних проєктів та освітніх програм.

І ще на що варто звернути увагу це розвиток жіночого спорту, і важливо, що до нього зростає інтерес, що створює можливості для розвитку нових видів змагань, підвищення інвестицій та розширення можливостей для жінок у спорті.

Враховуючи зазначене вище, ми відстоюємо думку, що спорт як сфера зайнятості має свої особливості, але також пропонує безліч можливостей для професійного та особистісного розвитку. Підтримка спорту на державному та громадському рівнях може сприяти підвищенню соціальної значущості та зміцненню економічної стабільності цієї унікальної сфери діяльності. Необхідно враховувати і те, що поєднання у спорті різних професій обумовлено його складністю та багатогранністю. У спортивній індустрії залучені фахівці з різних галузей, кожен з яких грає важливу роль у досягненні спільної мети — підтримання високих стандартів у спорті та сприяння успіху спортсменів та спортивних організацій. Для розуміння масштабів залученості фахівців на зазначений ринок праці спробуємо виокремити основні групи зайнятості:

1) це безпосередньо спортсмени, вони є обличчям спорту та, найчастіше, ключовими виконавцями в цій галузі. Їх тренування, змагання та виступи визначають успіх команди чи особистого бренду. Вони зобов'язані дотримуватися жорстких режимів тренувань та дієт, співпрацювати з різними фахівцями для досягнення найкращих результатів. Необхідно зауважити, що проблемам регулювання правовідносин у сфері спорту приділяють увагу у своїх наукових працях багато вчених, зокрема: А. Апаров, Г. Бордюгова, М. Костенко, А. Куц, О. Кушнір, О. Моргунов, І. Процик, А. Сердюков, М. Тіхонова, М. Ткалич та інші [2]. Водночас, ми розглядаємо спортсменів як суб'єктів ринку праці, і питання оформлення їх трудових відносин, на жаль, потребує адекватного правового регулювання.

2) Тренери та інструктори, це ті особи які відповідають за розвиток навичок і здібностей спортсменів. Вони створюють тренувальні програми, забезпечують тактичну та технічну підготовку. Інструктори з фізичної підготовки допомагають спортсменам у розвитку сили, витривалості та гнучкості. Питання їх зайнятості те ж доволі часто є відкритим, оскільки не завжди вони працюють на умовах трудових договорів, це негативна тенденція. Оскільки вони втрачають право на свої гарантії у царині праці, та це погано впливає на ринок праці, оскільки дуже часто вони працюють неофіційно.

3) Лікарі та фізичні терапевти, тобто ті медичні фахівці відіграють вирішальну роль у підтримці здоров'я спортсменів. Лікарі діагностують та лікують травми, забезпечують медичний супровід змагань. Фізичні терапевти допомагають у відновленні після травм, розробляють програми реабілітації. Враховуючи, що відповідно до Реєстру визнаних видів спорту в Україні [5], їх близько 200, то значна кількість таких фахівців зайнята у цій сфері.

4) Дієтологи та спортивні психологи – вони забезпечують оптимальне харчування спортсменів, розробляючи індивідуальні дієти для підтримки енергії та відновлення. Спортивні психологи працюють над ментальною підготовкою, допомагаючи спортсменам справлятися з тиском змагань, зберігати мотивацію та покращувати фокус.

5) Спортивні менеджери та агенти, які займаються організацією та управлінням спортивних подій, команд, організацій. Вони відповідають за стратегічне планування, фінансове управління, маркетинг та спонсорство. Агенти допомагають спортсменам у пошуку та укладанні контрактів, представляють їх інтереси.

6) Журналісти та коментатори, які пишуть статті, огляди та новини про спортивні події, аналізують результати та дають прогнози. Коментатори ведуть репортажі під час змагань, пояснюють правила та аналізують виступи спортсменів. Тут також багато тих які працюють як офіційно, так і не офіційно.

7) Окрема група це технічні фахівці, зокрема інженери, технологи та інші технічні фахівці розробляють та вдосконалюють спортивне обладнання, інвентар та технології для покращення тренувань та змагань. Вони також займаються встановленням, налагодженням та підтримкою обладнання. Як правило, це також величезна кількість людей, які опосередковано чи прямо зайняті в цій сфері.

8) Організатори та фахівці з маркетингу – вони займаються підготовкою та проведенням спортивних подій. Фахівці з маркетингу просувають команди, спортсменів та заходи, розробляють стратегії рекламних кампаній та взаємодії зі спонсорами.

9) І окрему групу ми виділяємо юристів, які спеціалізуються на укладанні контрактів, вирішенні юридичних питань, пов'язаних із правами інтелектуальної власності, рекламою та спонсорством та іншими особливими питаннями спортивно-юридичної індустрії.

Це ми спробували виділити лише основні групи зайнятості, і вище зазначили спорт в загальному. Однак треба розуміти, що в кожному виді спорту є свої особливості зайнятості. Проаналізуємо це на прикладі кіберспорту, він є офіційно визнаним видом спорту в багатьох країнах (в Україні визнаний офіційним видом спорту з 2020 року). Так, в аналізі ринку праці у кіберспорті важливо враховувати широкий спектр професій та видів зайнятості, що включає не лише гравців і тренерів, але й спеціалістів з організації турнірів, маркетингу, та технічної підтримки, стрімінгу тощо. Розробники ігор, аналітики даних, технічні директори, юристи, керівники соціальних медіа та PR-фахівці також є невід'ємною частиною цієї галузі [3]. Тобто за лаштунками індустрії кіберспорту працює велика кількість професіоналів, які забезпечують розробку, оновлення та вдосконалення ігор. Це включає не тільки програмістів, які пишуть код, але й графічних дизайнерів, які створюють візуальні елементи гри. Аніматори оживляють персонажів та елементи ігрового світу, тоді як звукорежисери працюють над створенням аудіо-атмосфери. Тестувальники ігор займаються виявленням та усуненням помилок. Керівники проєктів координують усі ці процеси, а фахівці з ігрового дизайну вирішують, яким має бути ігровий досвід. Всі ці спеціалісти спільно творять продукти, які лежать в основі кіберспорту. Є окрема група IT-спеціалістів, які є зайнятими саме у сфері спорту.

Тобто у індустрії кіберспорту працює велика кількість фахівців, кожен з яких є частиною зайнятого населення. Від графічних дизайнерів, які створюють візуальний стиль ігор, до організаторів турнірів, які координують заходи, ці професіонали отримують заробітну плату та сплачують податки. Це створює цілісну економічну систему, де кожен учасник не лише вносить свій вклад у успіх кіберспорту, але й сприяє загальному економічному розвитку.

Висновки. Таким чином, на прикладі кіберспорту ми бачимо, що зайнятість у сфері спорту дуже велика, водночас, ми можемо констатувати про не достатній рівень правового регулювання зайнятості у сфері спорту, існує ряд проблемних питань, зокрема, ліцензування, сертифікація, угоди та контракти, неадекватність Кодексу законів про працю України до сучасних спортивних реалій та інше. Саме тому відстоюємо позицію, що спорт є особливою сферою зайнятості, яку необхідно комплексно досліджувати та розробляти ефективне правове регулювання. Спорт – це унікальна сфера зайнятості, яка при належному правовому регулюванні може розбудовувати економіку і сприяти фінансовому розвитку країни. А враховуючи, що Україна має неабиякий спортивний потенціал, це вкрай актуально для повоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. Про зайнятість населення: закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
2. Дубінська З. П. Особливості регулювання правовідносин у сфері спорту в Україні: теоретико-правовий підхід : докт. філос.: 081 – Право. Львів, 2021. 220 с. URL: https://dpspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3675/1/dubinska_d.pdf
3. Імас Є.В., Пижов О.М. Кіберспорт як новітня сфера зайнятості та економічного розвитку EU labor law: decent work and expansion of institutional capacity for sustainable development : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. 97-123 с.
4. Лукашук В. Значення спортивної галузі у зростанні добробуту країни. *Персонал*. № 1/2009. URL: <http://personal.in.ua/article.php?ida=633>
5. URL: Про затвердження Реєстру визнаних видів спорту в Україні: наказ Міністерства молоді та спорту України від 11.03.2015 № 639. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0639728-15#Text>.